

## VARAŽDINSKE VIJESTI OD 1945. DO 1990. GODINE

### VARAŽDIN NEWS FROM 1945 TO 1990

**Magdalena NAJBAR-AGIČIĆ**

Martina Konjević Možanić

Ulica braće Radić 29, 42 000 Varaždin

e-mail: martyna.konjevic@gmail.com

Primljeno / Received: 7. 10. 2018.

Prihvaćeno / Accepted: 23. 11. 2018.

Pregledni rad / Review

UDK / UDC: 050(497.523Varaždin)(05)“530\*1”  
070(497.523Varaždin)“1945/1990”

#### SAŽETAK

*Članak govori o povijesti tjednika Varaždinske vijesti koji je pokrenut 1945. godine, a izlazi – uz kratak prekid u samim počecima – sve do danas. U tekstu se obrađuje razdoblje povijesti lista do kraja socijalističkog razdoblja 1990. godine. U članku se opisuje povijest lista, smješta ga se u širu priču o povijesti hrvatskih medija toga razdoblja, prati promjene uvjeta njegova izlaženja. Također, oslikava se poziciju lokalnih medija u političkom i društvenom sustavu socijalističke Hrvatske i Jugoslavije. Istaknuta je uloga državne, odnosno partijske politike prema lokalnom tisku s naglaskom na situaciju u razdoblju neposredno nakon rata, to jest u vrijeme djelovanja Agitpropa, ali i neka kasnija značajna razdoblja hrvatske povijesti, poput Hrvatskog proljeća. Radi se o specifičnom razdoblju povijesti hrvatskog novinarstva. Uvjeti djelovanja novinstva i rada novinara u to vrijeme bili su vezani uz uspostavu komunističkog režima i monopola komunističke partije u medijima. To se odražavalo izravno i na lokalne i regionalne medije. Ipak, razdoblje od 1945. do 1990. nije bilo jedinstveno, a razina novinarskih sloboda, pa čak i samo razumijevanje medija u društvu u tom su razdoblju bili podložni promjenama, što se vidi i na primjeru Varaždinskih vijesti.*

**Ključne riječi:** *Varaždinske vijesti*, KPH/SKH, Agitprop, povijest novinarstva

**Key words:** *Varaždinske vijesti*, KPH, SKH, Agitprop, history of journalism

Zbivanja iz razdoblja Drugog svjetskog rata na području tadašnje Jugoslavije, koja su neposredno prethodila pokretanju *Vijesti* (preteče današnjih *Varaždinskih vijesti*) 1945. godine, bila su od iznimnog značaja kako za sam list, odnosno tisak općenito, tako i za društveni život u Hrvatskoj. Proces stvaranja snažnog novog državnog aparata koji će upravljati svim djelatnostima započeo je odmah po završetku Drugog svjetskog rata (u nekim oblicima i prije njegova kraja), a bio je brz i radikalan. Sva vlast bila je u rukama Komunističke partije Jugoslavije (KPJ), koja je svoju vlast popratila intenzivnom propagandom.<sup>1</sup> Kako su javni mediji u totalitarnim sustavima bili u rukama vladajuće stranke (što je bio slučaj i u Jugoslaviji), oni nisu bili slobodni, niti su mogli samostalno objavljivati i javno izražavati mišljenje novinara ako nije bilo u skladu sa službenom linijom Partije. Njihova glavna zadaća bila je promicanje partijskih ideja i interesa. Također, bili su kontrolirani i prisiljeni objavljivati informacije koje im je naredio partijski vrh.

U godinama neposredno nakon rata glavni nadzor nad medijima obavljalo je Odjeljenje za agitaciju i propagandu Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije, odnosno Agitprop, u kojem je glavnu funkciju obnašao sekretar CK KPJ Milovan Đilas. Odjeljenje za agitaciju i propagandu u svojoj nadležnosti imalo je ideološki rad u Partiji i izvan nje, kao i nadzor nad područjem kulture, prosvjete, tiska, izdavačke djelatnosti.<sup>2</sup> Što se uloge medija tiče, KPJ je preko njih, a prvenstveno preko novina,

<sup>1</sup> Hrvoje MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije (1918-1991)*, Naklada Pavičić, Zagreb, 2003., str. 272-288.

<sup>2</sup> Magdalena NAJBAR-AGIČIĆ, *Kultura, znanost, ideologija. Prilozi istraživanju politike komunističkih vlasti u*

mobilizirala javnost i oblikovala javno mnijenje u skladu s politikom i ideologijom koju je zastupala.<sup>3</sup> Aktivnosti Agitpropa mogu se također podijeliti na one koje su bile vezane uz izdavanje naputaka (što i kako treba pisati), cenzorske (sprječavanje onoga što bi moglo štetno djelovati za nove vlasti) te kontroli tiska, odnosno određivanje uredničke politike.<sup>4</sup> Komunistička partija Hrvatske (KPH), koja je bila izvršitelj i prenositelj ideoloških poruka s više razine odnosno Centralnog komiteta KPJ u Hrvatskoj, već je 1945. godine uspostavila kontrolu nad svim ondašnjim glasilima i moglo bi se reći da je na taj način stvorila mrežu sebi podređenih medija. To su uglavnom bile informativno-političke publikacije. Valja spomenuti da, iako je 24. kolovoza 1945. godine donijet Zakon o štampi, kojim je zajamčena sloboda tiska, on je ipak bio samo formalne naravi, jer je tadašnja komunistička vlast u Jugoslaviji i dalje imala potpuni nadzor nad tiskom.<sup>5</sup>

Kao i u drugim slučajevima u zemlji, nova glasila koja su tiskana u sjevernoj Hrvatskoj nakon završetka rata naslanjala su se na tradiciju i kadrove ilegalnih izdanja iz vremena Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP). O novinskim izdanjima u okviru NOP-a u socijalističkom se razdoblju uvijek pisalo u superlativima i uz očekivane hvalospjeve, pa je bez dodatnih istraživanja teško ocijeniti što od toga je objektivno i pouzdano. Primjerice, Antun Golob u svome tekstu o varaždinskom tisku piše o intenzivnoj izdavačkoj djelatnosti partizanskih jedinica. Navodi primjerice da je već 1943. godine Tehnika Agitpropa Okružnog komiteta KP Varaždin bila vrlo produktivna te da je samo do sredine te godine, pored *Radio-vijesti*, *Naročitih vijesti* i *Izvanrednih vijesti*, svakih po 150 primjeraka izdavan i *Radio-vjesnik* i to u preko tisuću komada. Prema njemu bilo je i raznih letaka, objava, obavijesti, govora Tita omladini, kao i drugih objava i letaka u ukupnoj nakladi preko 21.000 primjeraka, na preko 41.000 stranica.<sup>6</sup>

Isto tako on tvrdi da su onda sazreli uvjeti i da se krene ka izdavanju stalnih novina te je početkom rujna 1943. godine izašao prvi broj lista *Odjeci borbe*, glasila narodnooslobodilačkih odbora varaždinskog okruga. Na dvanaest stranica list je sadržavao štošta, od običnih vijesti, drugih manjih informacija, do složenijih novinarskih oblika. Nekoliko mjeseci kasnije, u siječnju 1944. Godine, izašao je 4/5. broj *Odjeka borbe*, štampan u tiskari u Koprivnici. Imao je 36 stranice, a sadržajno je bio orijentiran na drugo zasjedanje AVNOJ-a u Jajcu. Zbog samog izgleda i sadržaja može se zaključiti kako se očekivalo da će te novine izlaziti duže vrijeme, ali ratne neprilike to su ponovno onemogućile.<sup>7</sup>

Među drugim partizanskim listovima Golob spominje i *Vijesti*, tiskane navodno 1943. godine u zemunici kod Segovine na Kalniku, za što tvrdi da »ima dokaza i izjava«. Iako ne postoji ni jedan sačuvani primjerak, pretpostavlja se da su one preteča današnjih *Varaždinskih vijesti*.<sup>8</sup> Moglo bi se reći kako je prepoznato da su novine, kako su tada isticali, »snažno oružje u borbi protiv neprijatelja« jer su se osnovne teze i stavovi Partije kontinuirano prenosili u svim tim izdanjima, biltenima, vijestima i drugim publikacijama na prostoru tadašnje Hrvatske.

## POČECI VARAŽDINSKIH VIJESTI

Prvi broj novog lista nakon završetka Drugoga svjetskog rata pod nazivom *Vijesti* izašao je 19. svibnja 1945. godine u varaždinskoj Svobodinoj Narodnoj tiskari. Ime je – kako se tvrdi – naslijedio od kalničkih *Vijesti*, iako je samo ime vrlo tipično za »antifašističke« tiskovine izdavane u okviru NOP-a

*Hrvatskoj od 1945. do 1960. na polju kulture i znanosti*, Matica hrvatska, Zagreb 2013., str. 24.

<sup>3</sup> Katarina SPEHNJAK, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske*, Hrvatski institut za povijest: Dom i svijet, Zagreb, 2002., str. 102-104.

<sup>4</sup> M. NAJBAR-AGIČIĆ, *Kultura, znanost, ideologija*, str. 51

<sup>5</sup> K. SPEHNJAK, *Javnost i propaganda*, str. 119-122. Način uspostave kontrole Partije nad medijima u hrvatskoj detaljno je prikazan u: Magdalena NAJBAR-AGIČIĆ, Agitprop među novinarima. Uspostava komunističke vlasti i nadzor nad medijima, u: *Stvaranje socijalističkog čovjeka*, ur. Duda I., Srednja Europa, Zagreb-Pula, 2017., str. 177-200.

<sup>6</sup> Antun GOLOB, Novinstvo Varaždina (1862-1962), *Varaždinski zbornik*, JAZU i Skupština općine Varaždin, Varaždin, 1983., str. 543.

<sup>7</sup> Ibidem.

<sup>8</sup> Ibidem.

diljem Hrvatske. Tiskan je na malom formatu 32x25 centimetara, na četiri stranice bez fotografija, a imao je nakladu od 1.200 primjeraka. (Slika 1) Tema nepotpisanog uvodnika, koji je prema nekim izvorima napisao dr. Hinko Krizman bila je »7. V. 1945.«, dan kada su jedinice III. armije oslobodile grad Varaždin.<sup>9</sup> Također, na naslovnoj strani vidljiv je i određen moto lista: »Očistimo naše redove od izdajica, petokolonaša i špekulanata«. Kao i druge novine u zemlji, i ove su imale za cilj propagirati partijske ideje i interese. *Vijesti* je pokrenuo Zlatko Vrančić koji je bio imenovan i glavnim urednikom, dok je uz njega redakciju još vodio i član Okružnog komiteta Agitpropa Milan Rajačić. Redakciju je činila još nekolicina njih kojima je, budući da su bili nevješti u pisanju, trebalo jedanaest dana da naprave prvi broj od četiri stranice. Treba spomenuti kako je kod izlaženja prvog broja *Vijesti* bilo problema i sa slagarskim strojem, koji je oštećen nekoliko dana prije nego što su partizanske snage ušle u Varaždin i oslobodile ga od njemačke vojske, pa je list sagan ručno.<sup>10</sup> Cijena prvog broja iznosila je tadašnjih 100 kuna, a službeno je kao izdavač naveden Okružni odbor Jedinствene narodnooslobodilačke fronte (JNOF) Varaždin, dok kao uredništvo – njegov »Prop. Odjel«. Većina tekstova u listu je nepotpisana. Jedino je članak »Prva otkrića ustaških zvjerstava u Lepoglavi« potpisan inicijalima »I. M.«, a na drugoj i trećoj stranici objavljen je ulomak teksta Ilije Erenburga »Odmazda«.<sup>11</sup>

Drugi broj *Vijesti*, koji je izašao 24. svibnja 1945. godine, donio je širi izvještaj o posjetu Josipa Broza Tita Varaždinu. Upravo je taj drugi broj *Vijesti* i jedini dokument o boravku Tita u Varaždinu 19. svibnja 1945. godine i o njegovom prvom govoru u oslobođenoj Jugoslaviji.<sup>12</sup> Cijena mu je, za razliku od prvog broja, iznosila tadašnjih 50 kuna, a list je bio tiskan na šest stranica. Osim izvještaja o boravku Josipa Broza u Varaždinu, teksta na temu »Vojskovođa, državnik, učitelj i drug – naš Tito« potpisan J. Sarajčić,<sup>13</sup> list je između ostalog donio i vijesti o izborima za JNOF i narodnooslobodilačke odbore (NOO), sportske vijesti, vijesti o zboru omladine kotara Varaždin, ali i poziv da novine traže nove suradnike. Službeni je izdavač lista i dalje bio Okružni odbor JNOF-a.<sup>14</sup> Ponovljena je praksa objavljivanja ulomaka iz književnih djela, naravno – aktualne tematike. U drugom je broju objavljen tekst Vladimira Nazora »O Titu« (iz knjige *S partizanima*).<sup>15</sup> Kasnije se od toga odustaje.

I dok treći broj nije donio znatne promjene, one su uočljive s izlaskom četvrtog broja *Vijesti*, koji se ponovno tiskao na četiri stranice. Međutim, u ovom broju dolazi do promjene veličine papira, tako da se list tiska na formatu 30x42 centimetra, a uvedene su i rubrike poput sindikalnih vijesti, zadrugarstva, gospodarstva, gradskih vijesti, sporta i slično.

Sa sedmim brojem konačno dolazi do promjene naziva iz *Vijesti* u *Varaždinske vijesti* pod kojim novine izlaze i danas. I dalje su postojale rubrike kao što su sindikalne vijesti, zadrugarstvo, gospodarstvo, a vijesti su obuhvaćale i događanja u Sutinskim Toplicama i Budinščini, što je zna-



Slika 1: Naslovna stranica prvog broja *Vijesti*, od 19. svibnja 1945.

izvor: <https://library.foi.hr/novine/broj1.aspx?v=0&z=563&C=3&godina=1945&broj=000001&F=&H=&vrsta=&grupa=&lang=&stranica=001>, pristupano lipanj 2015.

<sup>9</sup> Magdalena LONČARIĆ, Ernest FIŠER, *Novinstvo Varaždina: Uz 50. obljetnicu izlaženja »Varaždinskih vijesti«*, Varaždin, 1995., str. 26.

<sup>10</sup> A. GOLOB, *Novinstvo Varaždina*, str. 544.

<sup>11</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1, 19. svibnja 1945., str. 2-3.

<sup>12</sup> A. GOLOB, *Novinstvo Varaždina*, str. 544.

<sup>13</sup> Nije jasno radi li se možda o kasnijem šefu Agitpropa Ivi Sarajčiću.

<sup>14</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 2, 24. svibnja 1945., str. 1.

<sup>15</sup> Ibidem, str. 3-4.



**Slika 2:** Naslovna stranica novina preimenovanog imena u Varaždinske vijesti

**Izvor:** <https://library.foi.hr/novine/broj1.aspx?v=0&z=563&C=3&godina=1945&broj=000007&F=&H=&vrsta=&grupa=&lang=&stranica=001>, pristupano lipanj 2015.



**Slika 3:** Naslovna stranica Varaždinskih vijesti s prvom fotografijom

**Izvor:** <https://library.foi.hr/novine/broj1.aspx?v=0&z=563&C=3&godina=1945&broj=000011&F=&H=&vrsta=&grupa=&lang=&stranica=001>, pristupano lipanj 2015.

čilo da su vijesti počele stizati iz okolice. (Slika 2)

Pod brojem 10 tiskan je i redovni broj 22. srpnja 1945. i posebni izvanredni broj koji je već na naslovnici posvećen 27. srpnja, odnosno Danu ustanka, s tekstovima posvećenima NOP-u i pozivima na proslavu. U jedanaestom se broju izvještava o proslavi na prvoj stranici. U tekstu posvećenome proslavi govori se o tome da se slavi Dan ustanka, ali se ne spominje koji se konkretno događaj time obilježava.<sup>16</sup> Jedanaesti broj lista, koji je izašao 29. srpnja 1945. godine, bio je pripremljen na popravljenom »Tipografu« te mu je izgled bio bolji od prijašnjih izdanja. Po prvi puta, u tom broju objavljena je i fotografija – slika dvorca Maruševac, u kojem je otvoren dječji

dom. Vijesti su stizale sa svih strana (npr. rubrika: »Širom slobodnog Međimurja«), ali najviše ih je i dalje bilo iz Varaždina. Osim popisa rođenih i umrlih list je objavljivao i male oglase, te javne zahvale. (Slika 3)

Zadnji broj u 1945. godini obiluje božićnim i novogodišnjim čestitkama. Božić i Novu godinu čestitaju trgovačke i obrtničke radnje te veća poduzeća. Pune četiri stranice lista popunjene su tim čestitkama.<sup>17</sup> Skromne božićne čestitke prisutne su i u zadnjem broju 1947. godine (božićni broj za 1946. godinu nije pronađen), no radi se o dvjema malim čestitkama na zadnjoj stranici lista, jednoj stanovite krojačke radnje, a drugoj same redakcije lista.<sup>18</sup> Naredne, 1948. godine, više nema uopće božićnih čestitaka, već se u zadnjem broju prije kraja godine čestita Nova godina, u velikoj mjeri kao »treća godina Petoljetke«.<sup>19</sup> Pojavljuju se ponovno tri cijele stranice posvećene tome i grafički elementi borovih grančica, ali samo vezano uz Novu godinu. Ista je situacija u nerednim godinama, sve do 1990. godine.

## UKIDANJE LISTA 1946. GODINE I NJEGOVO PONOVO POKRETANJE

Nakon godinu i pol izlaženja krajem 1946. dolazi do prekida u izlaženju *Varaždinskih vijesti*. Zadnji broj koji se čuva u Varaždinu (i koji je u digitaliziranoj formi dostupan preko interneta) je br. 81 od 5. prosinca 1946. godine. Naredne 1947. list je ponovno pokrenut, no prvi je broj iz te godine, koji se čuva u Varaždinu i digitaliziran je, broj 87. Raniji se brojevi izašli iste godine, čuvaju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, gdje pak nema ranijih godišta. Na taj način nedostupan nam je samo br. 82, koji je bio zadnji izdan 1946. godine, a ne postoji ni u zbirci NSK.

<sup>16</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 10, 22. srpnja 1945, br. 10' 27. srpnja 1945, br. 11, 29. srpnja 1945.

<sup>17</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 32, 24. prosinca 1945.

<sup>18</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 95, 24. prosinca 1947.

<sup>19</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 148, 30. prosinca 1948.



Prekid u izdavanju *Varaždinskih vijesti* dogodio se iznenada, iako je naklada broja 81 dosegla četiri tisuće primjeraka. Kako je u svojim uspomena istaknuo Antun Golob: »Bilo je to veliko iznenađenje ne samo za našu malu redakciju, nego i za čitaoce.«<sup>20</sup> Razlog je bio političke prirode. Naime, tadašnja komunistička vlast odlučila je centralizirati sav tisak u zemlji. Golob se očito neprecizno sjećao tog razdoblja, jer prema njemu u izlaženju *Varaždinskih vijesti* postojao je prekid od prosinca 1946. do jeseni 1947. godine. Vjerojatno je prekid najvećim dijelom bio vezan uz nedostatak kadrova u koje bi se vrh Partije mogao pouzdati, što je rezultiralo nedovoljnom kadrovskom ekipiranošću lokalnih podružnica Agitpropa, koje su – kako se priznavalo u jednom izvještaju – postojale samo »na papiru«.<sup>21</sup> Kasnije je ograničenje broja lokalnih tiskovina bilo kritizirano. Primjerice, o tom potezu kritički je govorio Vladimir Bakarić na III. kongresu Narodne fronte Hrvatske naglasivši: »Posljedica ukidanja lokalnih i drugih listova bila je, naravno, da manje štampe dolazi na teren, da se manje čita i da od toga trpi i prosvjetni i politički rad... Tu će pogrešku trebati ispraviti.«<sup>22</sup>

Međutim, tu valja spomenuti kako se upravo u to vrijeme kritički raspravljalo općenito o stanju u agitaciji i propagandi, o organizacijskim problemima, pitanju kadrova i problemima pojedinih sektora agitacije i propagande. Konkretno što se tiče novinarstva, problem kadrova u novinstvu smatrao se »akutnim«, pisanje novina površnim, a novinarski kadar nezadovoljavajućim. Primjerice, u jednoj od rasprava u Politbirou CK KPH Vladimir Bakarić istaknuo je kako je u izvještaju precijenjena organizacijska strana, a podcijenjena politička, i zbog toga je tražio da rad s Agitpropom treba postaviti na nove temelje i da nije problem u kadrovima, jer je u pitanju politički rad. Za postavljanje novih temelja, prema njegovom mišljenju, bio je potreban veći angažman članova Centralnog komiteta u radu agitacije i propagande.<sup>23</sup>

*Varaždinske vijesti* ponovno su pokrenute s brojem 83 u travnju 1947. godine. Međutim, do ljeta su izašla četiri broja (83-86) prilično neujednačenim ritmom te se dogodio novi prekid. Broj 87. izdan je s datumom 30. listopada 1947. Kao razlog ponovnog pokretanja u tom broju stoji: »Kako svaki kotar nije u mogućnosti, da izdaje svoj list, odlučili smo ponovno pokrenuti 'Varaždinske vijesti', koje bi imale zadaću da obavještavaju narod o svem zbivanju kako iz grada Varaždina, tako iz kotareva i sela Međimurja, Zagorja i Gornje Podravine«.<sup>24</sup> Također, u tom broju istaknuto je i kako će novine od sada ići direktno na adresu pretplatnika te da će se obrađivati teme vezane uz industriju, seljačko gospodarstvo, zadrugarstvo, obrt, prosvjetu i slično. Redakcija je bila smještena u Gradskom odboru Narodne fronte u Kukuljevićevoj ulici, dok se list tiskao u Narodnoj tiskari, u Gajevoj ulici, gdje su bili smješteni strojevi i uredi svih ujedinjenih nekadašnjih varaždinskih tiskara od Svobodine, Lovrecove, Vežičeve i Suligojeve, a od kojih je 1946. formirana nova tiskara u državnom vlasništvu, tzv. Okružna narodna tiskara Varaždin, preimenovana 1947. u Narodnu tiskaru.<sup>25</sup>

## KONTROLA TISKA

Kao i drugi listovi koji su u to vrijeme izdavani u Hrvatskoj i Jugoslaviji, i *Varaždinske vijesti* podložne su bile strogoj kontroli vlasti, prvenstveno preko pouzdanih »kadrova«, odnosno toga što je rad u novinama povjeren pouzdanim ljudima, najčešće članovima Partije. Među mjerama koje su poduzimane radi kontrole tiska bilo je stalno praćenje njihova pisanja. Ove aktivnosti postale su redovitije u okolnostima »povećane budnosti« nakon 1948. godine i sukoba s Informbiroom. Onda je isticano kako će »Agitprop morati osigurati dnevno praćenje štampe, kako republičke, tako i lokalne.«<sup>26</sup> Ured za infor-

<sup>20</sup> A. GOLOB, Novinstvo Varaždina, str. 545.

<sup>21</sup> *Zapisnici Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske*, priredio Branislava Vojnović, sv. 1, HDA, Zagreb 2005, str. 285.

<sup>22</sup> A. GOLOB, Novinstvo Varaždina, str. 545.

<sup>23</sup> M. NAJBAR-AGIČIĆ, *Kultura, znanost, ideologija*, str. 34.

<sup>24</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 87, 30. listopad 1947., str. 1.

<sup>25</sup> Magdalena LONČARIĆ, *Tiskarstvo u Varaždinu 1586-1946*, Gradski muzej Varaždin, Varaždin 2007., str. 42.

<sup>26</sup> HR HDA 1220, CK SKJ, Serija: Agitprop, kut. 7., Izvještaj Odjeljenja za agitaciju i štampu upravi za propagandu i agitaciju (kraj 1949?).

macije analizirao je i na dnevnoj bazi izvještavao o tome kako bi »agitprop imao dnevni uvid« u sve listove. Osvrtni na pisanje pojedinih listova slali su se i redakcijama.<sup>27</sup> Dodatno, kontrola rada zagrebačkih redakcija vršila se preko redovnih sastanaka urednika koji su se održavali svakog tjedna u Agitpropu i preko povremenih sastanaka šireg aktiva novinara.<sup>28</sup> To se kasnije ustalilo kao praksa, pri čemu su se sastanci s urednicima republičkih listova održavali redovito i mnogo češće od onih s urednicima lokalnih listova.<sup>29</sup> Kontrola lokalnih listova odvijala se prvenstveno preko Ureda za informacije.<sup>30</sup> Ipak, Ured za informacije pri Predsjedništvu Vlade NRH bio je samo produžena ruka Agitpropa.<sup>31</sup>

Kako se ističe u jednom od izvještaja iz 1949. godine, tada je izvršena »detaljna analiza svih republičkih i lokalnih listova (dnevnik, tjednik i drugih) kao i listova raznih kolektiva.«<sup>32</sup> Obavljena analiza otkrila je slabosti sistema, odnosno njegovu propusnost. Jednom od slabosti u radu Agitpropa prije 1949. godine smatralo se to da su na teritoriju NR Hrvatske izlazili neki lokalni bilteni (primjerice državnih poljoprivrednih dobara i masovnih organizacija) koji su »izlazili sa znanjem partijskih organizacija na terenu«, ali »mimo znanja i kontrole agitpropa CK KPH«, pritom im neka rukovodstva nisu »poklanjala potrebnu pažnju«, pa su bili »uglavnom slabo pripremljeni«. Samokritički se tada tvrdilo: »Kako se prema ovom vidi, agitprop nije imao svu novinsku izdavačku djelatnost u svojim rukama, on nije dovoljno inicirao i s njom određeno rukovodio preko nižih organizacija i rukovodstava. Zbog toga se u pogledu ove djelatnosti otišlo mnogo u širinu, bez dovoljno garancije da će širina biti i kvalitetno dobra.«<sup>33</sup>

Ipak, i nakon toga u sklopu intenzifikacije rada Agitpropa na polju medija razmatralo se pokretanje niza novih lokalnih listova. Stavovi prema takvoj politici očito nisu bili potpuno jedinstveni unutar partijskog sustava. Autor koji izvještava o aktivnostima Agitpropa CK KPH ističe da je manjak papira vrlo ograničavajući faktor u tome. Štoviše, u svoje ime tvrdi da – iako mnogi kotarevi, sindikati i radne organizacije žele izdavati svoj list – on smatra da od toga »nema mnogo koristi«, te kaže: »Ja ne vidim nikakve koristi od 'Brodskog lista', 'Jedinstva Sisak', 'Varaždinskih vijesti' (pogrešno navodi 'Varaždinski vjesnik', op. a.), 'Glasa Zadra', 'Šibenskog lista' i čitavog niza listova radnih kolektiva, kakvi su oni danas«. Smatra da lokalno ne trebaju listovi kada postoje regionalni listovi poput *Glasa Slavonije* ili *Slobodne Dalmacije* te da se treba koncentrirati u radu na glavne listove i na njihovu distribuciju.<sup>34</sup> S obzirom na pokretanje brojnih novih lokalnih listova u to vrijeme možemo zaključiti da je prevladalo suprotno stajalište.

## POTEŠKOĆE LOKALNOG TISKA POČETKOM 1950-IH

*Varaždinske vijesti* sve do početka 1950-ih godina ulazile su u ipak rijetke lokalne listove. Novi val pokretanja listova dogodio se tek nakon 1950., primjerice *Glas Podravine* pokrenut je 1950., a *Požeški list* 1953. godine. Svi su se ti listovi nosili s velikim kadrovskim i organizacijskim poteškoćama, a ove poteškoće možemo promatrati i na primjeru *Varaždinskih vijesti*.

Dok je novi period izlaženja lista dobro počeo, to se nije dugo održalo. Prvenstveni razlog tome bio je odlazak glavnog urednika Josipa Gazdića u Zagreb, pa su stoga novine bile prepuštene urednicima volonterima. Stoga je veliki dio redakcijskog posla pao na leđa Antuna Goloba. Često se mijenjao i

<sup>27</sup> Ibidem.

<sup>28</sup> Ibidem.

<sup>29</sup> HR HDA, CK SKH, Serija Agitprop, kut. 7, »Pripremamo jednu solidnu čitaonicu u centru Zagreba« Izvještaj o radu Agitpropa CK KPH, b. d. (1949).

<sup>30</sup> HR HDA 1220, CK SKJ, Serija: Agitprop, kut. 7., Izvještaj Odjeljenja za agitaciju i štampu upravi za propagandu i agitaciju (kraj 1949?).

<sup>31</sup> M. NAJBAR-AGIČIĆ, Agitprop među novinarima, str. 192.

<sup>32</sup> HR HDA, CK SKH, Serija Agitprop, kut. 7, »Pripremamo jednu solidnu čitaonicu u centru Zagreba« Izvještaj o radu Agitpropa CK KPH, b. d. (1949).

<sup>33</sup> HR HDA 1220, CK SKJ, Serija: Agitprop, kut. 7., Izvještaj Odjeljenja za agitaciju i štampu upravi za propagandu i agitaciju (kraj 1949?).

<sup>34</sup> HR HDA 1220, CK SKJ, Serija: Agitprop, kut. 7, Prikaz rada Odjeljenja za agitaciju i štampu, 3.VI.1950.

format lista, a dopisnici su odlazili. U takvim uvjetima list je bio skroman ne samo po svom izgledu, već i po obliku i sadržaju. Izlazio je na svega četiri stranice, formata 41x28 centimetara. Kritiku takvim izdanjima *Varaždinskih vijesti*, koje su izlazile u nakladi od tri tisuće primjeraka, 1953. godine komentirao je i politički sekretar Gradskog komiteta SK Hrvatske Gabrijel Santo, istaknuvši kako su *Varaždinske vijesti* inače jako čitane novine, previše prepuštene same sebi, pa se iz tog razloga i pojavljuju određene slabosti.<sup>35</sup>

Da je kritika bila na mjestu potvrdio je kasnije i sâm Antun Golob koji je 1952. godine imenovan glavnim i odgovornim urednikom lista. U cilju poboljšanja lista u redakciju je došlo dvoje prvih profesionalnih novinara: Mirjana Svoboda i Alozije Rozmarić, a za list je počeo pisati i Mario Porobija – novinar koji je kasnije tijekom svog profesionalnog poziva odgojio više generacija mladih novinara i za svoj rad primio brojna priznanja. Počelo se pisati raznovrsnije o problemima, posebice onima koji su se ticali privrede, pristupalo se na analitički način. Međutim, veliki pomak, i to upravo u novogodišnjem broju *Varaždinskih vijesti* iz 1954. godine, vidio se prvo po povećanom formatu novina 30x45 cm, većem broju stranica (18), s dosta fotografija, reportaža, komentara, vijesti i uvodnikom koji je napisao Gabrijel Santo osvrćući se na uspjehe postignute u 1953. godini, dok je deset stranica bilo rezervirano samo za oglase. Tako su u tom broju čitatelji između ostalog mogli pročitati reportažu na temu »Stanovi u našem gradu – nekad, danas i u budućnosti«, ili pak saznati što nastavnici i đaci diskutiraju na temu o društvenom položaju i odgojnom djelovanju škole. Posebno zanimljiv naslov, koji bi danas bio izrazito diskriminirajući i ne bi se kao takav smio objaviti u medijima, bila je reportaža »Posljednji nomadi – Ciganske oaze zaostalosti i primitivnosti u Prekmurju i Međimurju«.<sup>36</sup> U tom broju najavljeno je i kako su iz Njemačke naručene nove matrice za tipograf i svega nekoliko brojeva nakon toga, 28. siječnja 1954. godine, list je tiskan s novim slovima. Tako su *Varaždinske vijesti* i po izgledu i po sadržaju bile najkvalitetnije novine poslije oslobođenja grada Varaždina, odnosno od završetka Drugog svjetskog rata.

Nakon ukidanja Agitpropa 1952. godine pitanja vezana uz upravljanje medijima našla su se u nadležnosti Komisije za štampu Socijalističkog saveza radnog naroda (SSRN). Ona se povremeno bavila i problemima lokalnog tiska, posebno u kontekstu rasprava o tome koliko je opravdano pokretanje cijelog niza lokalnih listova početkom 1950-ih godina. Prevladavao je pritom stav da su lokalni listovi ipak korisni, da »imaju svoj rezon i svoje mjesto u našem novinstvu«, a diskusije o tome jesu li potrebni »izlišne« su zbog različitih »specifičnih problema pojedinih krajeva i nemogućnosti da se to obuhvati tjednom štampom«. Bilo je ipak jasno da su uz djelovanje lokalnog tiska vezane brojne slabosti. Kritike smislenosti postojanja lokalnih novina polazile su upravo od »tih slabosti i to vrlo krupnih slabosti sa kojima je stvarno opterećena naša lokalna štampa«.<sup>37</sup>

Godine 1956. u Hrvatskoj je izlazilo 19 lokalnih listova, organa Socijalističkog saveza, među kojima bilo je 13 tjednika, 5 polumjesečnika i 1 mjesečnik. Njihova tiraža iznosila je šezdeset tisuća primjeraka, a primijećen je i porast od 15.000 u odnosu na prethodnu godinu. Među njima su se, isticala *Varaždinske vijesti* kao primjer uspješnog lista s nakladom od 6.000 primjeraka.<sup>38</sup>

U analizi lokalnog tiska, koja je provedena za potrebe Komisije za štampu SSRN-a, kao slabosti tog tipa novina isticalo se prevladavanje »suhoparne informativnosti i didaktičke note« te »premalom komentara i kritičkih osvrtu na rad organa vlasti i na administraciju i na onaj život kakav jeste na terenu«. Razlog tih slabosti pronađen je u previše uskoj povezanosti redakcija listova s organima lokalnih vlasti. Radilo se o višestrukoj personalnoj vezi: urednici u listovima bili su često sami obnašatelji različitih visokih lokalnih funkcija.<sup>39</sup>

Lokalni tisak pokazivao je pritom i niz tehničkih i kadrovskih slabosti, koje su bile posljedica »slabe tehničke baze« i premalog broja ljudi u redakcijama. Ni stručna novinarska razina lokalnih novinara nije

<sup>35</sup> A. GOLOB, Novinstvo Varaždina, str. 545.

<sup>36</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 408, 1. siječnja 1954., str. 5.

<sup>37</sup> AJ, 142, SSRNJ, k. 58, Stenografski zapisnik savetovanja s urednicima lokalnih listova, 5. V. 1956.

<sup>38</sup> Ibidem.

<sup>39</sup> Ibidem.

bila odgovarajuća, što ne čudi jer je i na republičkoj razini nedostajalo stručnih kadrova u novinarstvu.<sup>40</sup> Tijekom 1950-ih došlo je do prave eksplozije lokalnog tiska što se povezivalo s »jačanjem uloge komunista u našem društveno-političkom životu«. Do 1959. Izlazila su već 24 komunalna lista, većinom pokrenuta samo nekoliko godina ranije. Svojevrsna moda na pokretanje lokalnih listova nije svugdje bila utemeljena na racionalnoj prosudbi o vlastitim materijalnim i kadrovskim uvjetima.<sup>41</sup> Čak i u relativno jakim sredinama, poput Koprivnice, listovi su se uređivali »na amaterskoj osnovi«, jer uredništva nisu zapošljavala niti jednog stalnog novinara.<sup>42</sup>

## DESET GODINA IZLAŽENJA VARAŽDINSKIH VIJESTI

Godina 1955. bila je po mnogočemu važna za *Varaždinske vijesti*. U toj godini list je obilježio deset godina svog izlaženja te je 29. rujna izašao i njegov petstoti broj. U samom uvodniku istaknuto je kako se ovakvim jubilejom može pohvaliti vrlo mali broj tjednika. »To je neprekidan rad od petsto tjedana, to je petsto četvrtka, 20.000 kartica napisanih i složenih rukopisa. Svaki naš broj sadrži 3.300 redaka, 19.800 riječi, 99.000 slova. A mi smo izdali petsto brojeva, što iznosi 1,650.000 redaka, 9,900.000 riječi, 49,500.000 slova«. <sup>43</sup> Deseta obljetnica izlaženja *Varaždinskih vijesti* označavala je određenu prekretnicu povezanu s poboljšanjem kvalitete novina. S četiri, novine su narasle na šest, a zatim na osam stranica. Poboljšao se tehnički izgled, a povećala se i njegova naklada. Broj se tako tiskao u pet tisuća primjeraka. Uvedene su brojne rubrike, a *Varaždinske vijesti* postaju otvorenije i prema svojim čitateljima. Tako su i uveli rubriku »Dopisi čitalaca«. <sup>44</sup> Potkraj 1955. godine u sklopu novina počinje izlaziti i šaljivi prilog »Klopotec« koji je počeo okupljati kasnije novinare, ali i humoriste i crtače i izvan Varaždina.

Sve veći broj zainteresiranih mladih novinara koji žele pisati za *Varaždinske vijesti*, tehnološki iskorak u vidu novog stroja za slaganje slova »Italtype«, kao i tiskarskog stroja, dovode do toga da se iz broja u broj povećava i njegova naklada. Tako je broj 624, koji je izašao 13. veljače 1958. Godine, postigao do tada najveću nakladu od 10.458 primjeraka. Cijena lista bila je tadašnjih 10 dinara, dok su tiskarski troškovi za taj broj iznosili 150 tisuća dinara. Prodajom novina pokrivena je polovica tog iznosa, a ostalo se pokrilo oglasima i čestitkama, dok donacija nije bilo. <sup>45</sup> Također, u listu raste suradnja i sve su češći dopisi iz SR Njemačke, Mađarske, Italije.

Godine 1957. Komisija za štampu Gradskog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske provela je analizu »koliko lokalni listovi promoviraju lokalne rukovodioc«. Generalni zaključak bio je da u tekstualnom dijelu ova pojava nije previše prisutna, no na razini slikovnih priloga postala je česta praksa. Upravo se *Varaždinske vijesti* u analizi ističu kao primjer lista u kojem lokalni dužnosnici su previše često prisutni u slikama: »Prvi spontani zaključak, koji se nameće nakon pregledanih ovogodišnjih brojeva je: rukovodioci kotara Varaždin vole se slikati«. <sup>46</sup> Poimence se u analizi SSRNH spominju: Štefica Mađarić, predsjednica Kotarskog odbora SSRN Varaždin, Ivo Rauš, predsjednik NO kotara Varaždin, i Valent Huzjak, organizacijski sekretar Kotarskog komiteta SKH. <sup>47</sup>

Kolika je bila propaganda uloga *Varaždinskih vijesti* u tadašnje vrijeme svjedoči broj 720, koji je izašao 14. prosinca 1959. godine. Bilo je to posebno izdanje na šest stranica i dvadesetak slika o dolasku Josipa Broza Tita u Varaždin 13. prosinca 1959. godine, broj su pripremili Antun Golob, Stjepan Jalušić i honorarni administrativac Franjo Likar. Nakon što su dobili potrebne informacije za tekstove (većinom

<sup>40</sup> Ibidem.

<sup>41</sup> AJ, 142, SSRNJ, k. 65, Neki problemi štampe u Hrvatskoj, 1959.

<sup>42</sup> AJ, 142, SSRNJ, k. 116, Stenografski zapisnik Konferencije Komisije za štampu SSRN Hrvatske s predstavnicima lokalne štampe i predstavnicima Komisija za štampu Kotarskih odbora SSRN, 7. siječnja 1958.

<sup>43</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 500, 29. rujna 1955., str. 1.

<sup>44</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 500, 29. rujna 1955., str. 7.

<sup>45</sup> A. GOLOB, Novinstvo Varaždina, str. 546.

<sup>46</sup> AJ, 142, SSRNJ, k. 116. Predsjedništvo GO SSRNH Komisija za štampu Saveznom odboru SSRN Jugoslavije Komisiji za štampu, 28. X. 1957.

<sup>47</sup> Ibidem.



je to bilo iz razgovora Tita s Varaždincima) i nakon što su snimili sve fotografije, posebno izdanje lista tiskalo se tijekom noći, da bi drugi dan, ujutro na sastanku s predstavnicima »Varteksa« Titu bio uručen primjerak novina. Tom prigodom snimljena je i fotografija kako Tito čita *Varaždinske vijesti* (Slika 4). Godinu dana kasnije objavljeno je dvadesetak Titovih fotografija kada je 16. listopada 1960. godine bio u lovu u Zelendvoru. Fotografije je snimio Ljubo Opačić.

### VARAŽDINSKE VIJESTI ŠEZDESETIH GODINA 20. STOLJEĆA

Dolazak suradnika Borisa Ratkovića (istaknutog varaždinskog novinara i publicista, preminulog 2016. godine) i Milana Babića (varaždinskog majstora televizijske i filmske kamere koji je neko vrijeme proveo u redakciji *Varaždinskih vijesti* da bi 1964. godine postao dopisnikom HRT-a) označili su početak šezdesetih godina u *Varaždinskim vijestima*. Naklada je početkom 1961. godine iznosila 11.500 primjeraka. Osim Ratkovića i Babića, za novine su još pisali Artur Kulčar, Ivan Vrbanić, Dragutin Brezovec i Viktor Plavec. Redakcija je bila na tadašnjem Trgu Republike, današnjem Trgu bana Jelačića. Budući da se nalazila zajedno u zgradi s tiskarom, javila se ideja njihova spajanja, s jedne strane kako bi se izbjegle povremene financijske poteškoće, a s druge strane kako bi se tiskara, uključivanjem u novinsku djelatnost, kvalificirala za raznovrsnije i rentabilnije poslovanje. I tako je na prijedlog Kotarskog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda došlo do spajanja: od 1. travnja 1962. godine *Varaždinske vijesti* djelovale se u sklopu Novinsko-izdavačkog i štamparskog poduzeća, koje je bilo i njihov vlasnik i izdavač. Direktori tiskare postali su i direktori *Varaždinskih vijesti*.<sup>48</sup>

Šezdesete godine bile su vrijeme ubrzanog razvoja medija, na što je utjecao opći tijek zbivanja u svijetu, a u Jugoslaviji pojava »novog koncepta novinarstva« s kojim su hrvatski novinari nastupili na plenumu jugoslavenskih novinara u Prištini 1963. godine. Ideja o tisku kao o »partijskoj transmisiji« gubila je težinu, a tisak se sve više nastojao prilagoditi potrebama građana i »okrenuti životu«. <sup>49</sup>

Polovicom 1960-ih u cijeloj Jugoslaviji izlazilo je 70 lokalnih informativno-političkih listova većinom kao »organa Socijalističkog saveza koji se rasturaju na području komune ili sreza« ubrajajući u to sve listove s učestalošću izlaženja od tjednika do mjesečnika.<sup>50</sup> Od 70 njih 56 pokrenule su lokalne organizacije SSRN-a, a ostale pokretale su sreske ili općinske skupštine ili poduzeća (pored toga dva su pokrenuta direktno od strane komiteta partije; ti su listovi pokretani u razdoblju neposredno nakon rata).

Upravo polovicom 1960-ih u Jugoslavenskom institutu za novinarstvo provedena je analiza lokalnog tiska koja je ukazivala na glavne osobine lokalnog tiska kao takvog. Primjerice, utvrđeno je da lokani listovi većinom izlaze na 8-10 stranica, cijena je varirala od najniže 20 dinara naviše, a u najvećem broju slučajeva iznosila je 40 dinara. Različita je bila i tiraža takvih listova. U najvećem broju slučajeva kretala se između 2.000 i 5.000, ili 5.000 i 10.000 primjeraka, pri čemu su najveću nakladu imali listovi koji su izlazili u Sloveniji. Utvrđeno je također da naklade listova nisu značajno porasle



Slika 4: Prilikom posjeta Varaždinu, drug Tito pročitao je i *Varaždinske vijesti*

izvor: <https://library.foi.hr/novine/broj1.aspx?v=0&z=563&C=3&godina=1959&broj=000721&F=&H=&vrsta=&grupa=&lang=&stranica=001>, pristupano lipanj 2015.

<sup>48</sup> A. GOLOB, *Novinstvo Varaždina*, str. 546.

<sup>49</sup> Božidar NOVAK, *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2005, str. 534-535.

<sup>50</sup> Srđan SOKOLOVIĆ, *Lokalna štampa u Jugoslaviji, Novinarstvo*, god. II (1966), br. 4, str. 63-64.

nakon 1962. godine (nije jasno zbog čega se tu godinu uzima kao usporedbu; moguće je da se od te godine pratio tiraže u okviru Jugoslavenskog instituta za novinarstvo).<sup>51</sup>

Kada su u pitanju kadrovi koji su radili u to vrijeme u lokalnom tisku, navodi se da je zaposlenih bilo 365 novinara od kojih je 120 imalo zvanje urednika. U većini se slučajeva radilo o ljudima koji su imali srednju stručnu spremu (56%) dok je višu ili visoku stručnu spremu imalo njih 17%. Ti su pokazatelji u usporedbi s podacima koji su u to vrijeme radili u novinarstvu u zemlji općenito bili nepovoljni. Kako se utvrdilo, velika većina novinara lokalnog tiska bili su članovi Saveza komunista (70%), često su istovremeno bili članovi općinskih odbora SSRN-a.<sup>52</sup>

Kada je u pitanju financiranje lokalnog tiska, prihod od prodaje donosio je samo oko 18% njihova prihoda. Većina novaca poticala je od direktnih dotacija te oglasa i reklama »radnih organizacija«, no jasno je kako je u to vrijeme plaćanje oglasnog prostora bilo također jedan oblik dotacije. U takvim okolnostima politička ovisnost lokalnih listova dodatno je pojačana i financijskom ovisnošću. Do sredine 1960-ih u formalnom smislu lokalni listovi izlazili su u izdanju posebnih poduzeća, no bilo je i slučajeva da se radilo o »organima radnih kolektiva i komuna« ili su neki imali »neregulirani status«, te su djelovali kao »odeljenja opštinskih odbora Socijalističkog saveza«. <sup>53</sup>

Položaj *Varaždinskih vijesti* nakon spajanja s lokalnom tiskarom dobro ilustrira položaj u kakvom su se našli lokalni listovi. Vrlo brzo nakon spajanja se vidjelo da to i nije tako dobro kao što se mislilo. Novinsko-izdavačko i štamparsko poduzeće nije imalo razumijevanja za napredak *Varaždinskih vijesti*. Uprava je nastojala u svakoj prilici smanjiti troškove tiskanja, i to u toj mjeri da se novinama predlagalo neka se list tiska na manjem broju stranica, s manje fotografija, u jednoj boji i slično. Uz promjenu tehničkih karakteristika, rukovoditelji tiskare pokušali su utjecati i na sadržaj novina. Sve to dovelo je do toga da je Antun Golob 1963. godine, nakon što je punih 11 godina bio urednik *Varaždinskih vijesti*, podnio ostavku. *Varaždinske vijesti* – kratku informaciju o novom uredniku objavile su u broju 894. tek na osmoj stranici, a glasila je: »Na vlastito traženje zbog prelaska u Radio-televiziju Zagreb, glavni i odgovorni urednik Antun Golob razriješen je dužnosti... Privremeno će dužnost glavnog i odgovornog urednika vršiti Zvonko Petrović, direktor Upravne škole u Varaždinu.« <sup>54</sup>

Sve do 1966. godine *Varaždinske vijesti* izlazile su u sklopu Varaždinske tiskare, a novine su vodili glavni i odgovorni urednici koje je postavio osnivač. Dana 28. travnja 1966. godine »novine« se osamostaljuju, a glavni i odgovorni urednik postaje Boris Kožar. Na tom mjestu on će ostati sve do 1972. godine. Kao i njegovog prethodnika Petrovića, za urednika *Varaždinskih vijesti* postavio ga je sekretar varaždinskog SK Hrvatske Valent Huzjak, koji ga je »progurao« kroz sve partijske forume gdje je to bilo neophodno. To se odnosilo i na varaždinski SSRN čiji je Kotarski odbor bio tada službeno izdavač *Varaždinskih vijesti*. Prije dolaska u *Varaždinske vijesti* Kožar, kad je imao sastanak sa sekretarom Huzjakom, kao uvjet svog dolaska zatražio je da se »nitko ne petlja u izbor ekipe te uređivanje lista«. Tako je, uz Milana Babića i Stjepana Jalušića, koji su već od prije bili suradnici, u novine doveo novinare iz *Varteksove kronike*, između ostalih, Tomislava Đurića, Duška Lončarića, Branimira Cvetka, Armina Rijavca, Dragu Herića, Ivicu Vukotića, dok je Drago Ovčar dobio stalno zaposlenje kao dopisnik iz Međimurja. Zahvaljujući Kožaru, u razdoblju tzv. »dirigiranog novinarstva«, osobito se to odnosi na razdoblje od 1966. do 1972. godine *Varaždinske vijesti* bilježe stanovite nakladničke uspjehe i uredničke pomake prema nezavisnijem informiranju.<sup>55</sup>

Kožar je počeo uvoditi i plaćene članke o poduzećima, koja – uz to – naručuju i novine za radnike, čime je porasla pretplata. Stoga su u drugoj polovici 60-tih vidljivi pomaci na području oglašavanja jer su se počele oglašivati tvrtke poput »Vindije« i »Koke«. <sup>56</sup> U tjedniku se uvodi strip i ilustracije, a naglasak u većini članaka stavlja se na samoupravljanje. Vidljiv je i slobodniji pristup temama i to na

<sup>51</sup> Ibidem, str. 64.

<sup>52</sup> Ibidem.

<sup>53</sup> Ibidem, str. 65.

<sup>54</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 894, 11. travnja 1963., str. 8.

<sup>55</sup> M. LONČARIĆ, E. FIŠER, *Novinstvo Varaždina*, str. 28.

<sup>56</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1260, 29. siječanj 1969., str. 1.

kritikama lokalnih političara, koji nisu spomenuti imenom i prezimenom, ali čitajući tekstove moglo se prepoznati o kome se radi. Prvenstveno se tu misli na Kožarov uvodnik »Nije šija nego vrat«. <sup>57</sup> Sve veća otvorena kritika uslijedila je s godinama koje su dolazile, to jest za vrijeme Hrvatskog proljeća, a koje su itekako osjetili i određeni djelatnici *Varaždinskih vijesti*.

## HRVATSKO PROLJEĆE U VARAŽDINSKIM VIJESTIMA

Sve veća sloboda govora, koja se krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina osjetila u tadašnjoj SR Hrvatskoj, odrazila se i na *Varaždinske vijesti*. Početkom sedamdesetih tako su se s velikim zanimanjem pratili istupi vodećih ljudi Hrvatskog proljeća. Posjetu dr. Savke Dabčević Kučar Varaždinu i varaždinskoj tvrtki »Koka« u br. 1363, koji je izašao 13. veljače 1971. Godine, bile su posvećene pune tri stranice. Također, *Varaždinske vijesti* u dva broja koja su izašla u travnju 1971. godine donijele su intervju s, kako su u predgovoru napisali, istaknutim stručnjakom suvremene hrvatske i šire gospodarske znanosti Markom Veselicom, a povodom njegovog posjeta varaždinskoj Visokoj školi. Taj je intervju naslovljen »Hrvatski globalni interes i njegova strategija«, a donosio je jasno isticanje nacionalne posebnosti hrvatskog naroda.<sup>58</sup> Tijekom 1971. godine u nizu se brojeva *Varaždinskih vijesti* pojavljuju natpisi vezani uz raspravu o ustavnim amandmanima, a problematiziraju se, sukladno ozračju Hrvatskog proljeća, i neke druge teme, poput utemeljenosti proslave Dana ustanka naroda Hrvatske na dan 27. srpnja.<sup>59</sup> Jedna od tema koja posebno privlače pažnju tijekom Hrvatskog proljeća bila su pitanja vezana uz hrvatsku povijest i kulturno nasljeđe. Dobar je primjer niz članaka Tomislava Đurića »Zašto šute lepoglavska zvona«, objavljenih tijekom srpnja 1971., u kojima je problematizirano pitanje obnove freski u crkvi u Lepoglavi. Ti su članci izazvali određene reakcije neposredno po izlaženju, a kasnije – u ozračju obračuna s proljećarima – predstavljali su Đurićev veliki krimen i dokaz nacionalističkih tendencija.<sup>60</sup>

Protuakcija slobodnijem pristupu svakodnevnicima ubrzo je uslijedila. O uzavreloj atmosferi svjedoči i to da nije izašao broj *Varaždinskih vijesti* 4. prosinca 1971. U narednom su broju 11. prosinca objavljeni opširni fragmenti Titova govora iz Karađorđeva, a uskoro su i lokalna tijela Saveza komunista pristupila provođenju nove političke linije. Tako je Općinski komitet SKH na čelu sa sekretarom Milanom Jagićem u prosincu 1971. godine osnovao grupu za ispitivanje u kojoj je mjerio bio prisutan »nacionalizam, šovinizam i kontrarevolucionarne snage« u varaždinskoj Matici hrvatskoj, Višoj ekonomskoj školi te *Varaždinskim vijestima*. Svjedoči o tome br. 1405, u kojem se u tekstu pod naslovom »Zaključci 23. sjednice CK SK Hrvatske« između ostalog ističe: »Naša zajednička borba protiv vlastitog nacionalizma i šovinizma, bit će nedvojben izraz uzajamne pomoći i zajedničke odlučnosti da nastavimo Titovim putem.« <sup>61</sup> Nije trebalo dugo čekati, a da se objavi vijest o ostavci glavnog urednika Borisa Kožara: »Uvažavajući stav Općinskog komiteta SKH i Izvršnog odbora SSRN Varaždin Boris Kožar podnio je ostavku na mjesto direktora, glavnog i odgovornog urednika *Varaždinskih vijesti*, a radna zajednica suglasila se i s prijedlogom da se prava osnivača sa Skupštine općine Varaždin prenesu na Općinsku konferenciju SSRN.«<sup>62</sup> Također, na sjednici OK SKH održanoj 23. prosinca 1971., između ostalog najavljene su kadrovske promjene po pitanju *Varaždinskih vijesti*.<sup>63</sup>

Prvi izvještaj pod naslovom »Izvještaj komisije Općinskog komiteta SKH o neprijateljskoj djelatnosti« podnesen je na sjednici OK SKH 14. siječnja 1972., a drugi, proširen te pod naslovom »Izvještaj o uzrocima pojave i prodoru nacionalističkih tendencija u SKH i javni život Varaždina«, na općinskoj

<sup>57</sup> Ibidem.

<sup>58</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1370, 3. travnja 1971., str. 12-13; br. 1371, 10. travnja 1971., str. 3.

<sup>59</sup> »Ustanak naroda Hrvatske bio je prije 27. srpnja 1941. godine«, *Varaždinske vijesti*, br. 1370, 3. travnja 1971., str. 10.

<sup>60</sup> Svi su ti članci integralno objavljeni u: Tomislav ĐURIĆ, *Zašto su šutjela lepoglavska zvona: Hrvatsko proljeće u Varaždinu i Čakovcu 1971.: svjedočenja članci dokumenti*; Samobor: Meridijani, 2004, str. 23-32.

<sup>61</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1405, 18. prosinac 1971., str. 3.

<sup>62</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1408, 15. siječnja 1972., str. 4.

<sup>63</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1409, 22. siječnja 1972., str. 4.

konferenciji 30. lipnja 1972. godine. Oba su »izvještaja«, tiskana izvorno u partijskom Informativnom biltenu, objavljena u knjizi Tomislava Đurića, *Zašto su šutjela lepoglavska zvona: Hrvatsko proljeće u Varaždinu i Čakovcu 1971.: svjedočenja članci dokumenti*.<sup>64</sup>

»Općinski komitet SKH Varaždin i druge društveno-političke organizacije, posebno Izvršni odbor Socijalističkog saveza, pa i drugovi iz Saveza boraca i Sindikata i nekih radnih organizacija, i prije 21. sjednice nekoliko su puta raspravljali i ponekad upućivali određene kritike na sva sredstva informiranja, međutim, naročitog rezultata nije bilo i moram reći da je naša konstatacija da se čak nisu ni poštivali stavovi i zaključci Općinskog komiteta i njegova upozorenja. To je bio jedan od razloga, posebno nakon 21. sjednice, da Općinski komitet formira grupu koja će imati zadatak da to stanje u *Varaždinskim vijestima* ispita i da u tom listu stvori uvjete da on počne informirati građanstvo na liniji zaključaka 21. sjednice i kursu Saveza komunista.« – pisalo je u izvještaju. Autor izvještaja žalio se pritom na »prilično otežan rad« i izostanak samokritike u uredništvu *Varaždinskih vijesti*. Dodatnu komplikaciju predstavljala je činjenica »da je u toj sredini bilo pojedinaca koji su se pored svog novinarskog posla, da se tako izrazim, bavili i djelovali u mnogim drugim sredinama, bavili se drugim poslovima koji imaju prizvuk i nacionalizma i drugih negativnih elemenata i pojava koje im se mogu pripisati u njihovom radu, pa je i to jedna od konstatacija ove grupe koja je radila u *Varaždinskim vijestima*.« Zaključak je bio također da su »*Varaždinske vijesti* polako postajale više svačiji list«. Tu su posebnu kritiku iznijeli članovi Saveza boraca. Posebno se kritiziralo objavljivanje intervjua s Markom Veselicom, za što prema izvještaju »nije bilo opravdanja«. Odgovornost za to pripisana je glavnom i odgovornom uredniku »naročito, kod podnaslova i međunaslova koji su imali nacionalistički prizvuk«. <sup>65</sup>

Kao posebno problematičan istaknut je ciklus tekstova Tomislava Đurića iz *Varaždinskih vijesti* o crkvi u Lepoglavi »Zašto šute lepoglavska zvona«, objavljivan tijekom srpnja 1971. godine.<sup>66</sup> Vezano uz taj tekst svoje primjedbe poslao je Općinski komitet SKH iz Ivanca tražeći određene mjere još prije 21. sjednice. Autori izvještaja konstatirali su da je zbog tog teksta »Savez komunista i prije svega Općinski komitet Ivanec stavljen u situaciju kojom se želi prikazati kao da vodi suprotnu politiku želja ma radnih ljudi tog područja«, te je to proglašeno »udarom na autoritet Saveza komunista toga područja«. Glavni urednik *varaždinskih vijesti* Boris Kožar i u tom slučaju preuzeo je odgovornost na sebe. Zbog svega toga Kožar je dao ostavku, koja je i prihvaćena na sjednici Savjeta *Varaždinskih vijesti*.<sup>67</sup>

Opsežni izvještaj Grupe za praćenje rada *Varaždinskih vijesti* pokazuje odnos prema novinama i novinarima nakon Karađorđeva. Radilo se o temeljitom pretresanju rada cijele redakcije i tekstova koje su se objavili u novinama tijekom Hrvatskog proljeća. Novinari su se prozivali za poticanja nacionalizma, zamjeralo im se što su uključili i događanja izvan varaždinske regije i objavljivanje intervjua s poznatim proljećarima. Novinarima i urednicima uskraćena je novinarska sloboda te je od glavnog urednika zatraženo da podnese ostavku, što je on i učinio. Prozvani su da nisu pisali u skladu s politikom Partije i zemlje te je taj izvještaj pokazatelj situaciji nalazili novinari nakon gušenja Hrvatskog proljeća.

Također, u veljači 1972. godine u *Varaždinskim vijestima* objavljen je izvještaj sa sjednice Skupštine općine Varaždin na kojoj je usvojeno rješenje o prijenosu prava osnivača Novinskog poduzeća *Varaždinskih vijesti* sa Skupštine općine Varaždin na Općinsku konferenciju Socijalističkog saveza radnog naroda Varaždin. Također, ističe se da je prihvaćena ostavka dotadašnjeg glavnog urednika Borisa Kožara, a kao vršitelj dužnosti direktora i glavnog urednika postavljen je Josip Lonjak. U istom tom članku navedeno je i kako je raskinut radni odnos s novinarom Tomislavom Đurićem te ekonomskim propagandistom Tomislavom Jagačićem.<sup>68</sup> U *Varaždinske vijesti* tako se uvodi jača kontrola Partije,

<sup>64</sup> Informativni bilten Organizacije općinske konferencije SKH Varaždin (br. 9, Varaždin 25. 1. 1972.), prema: T. ĐURIĆ, *Zašto su šutjela lepoglavska zvona*, str. 74-98.

<sup>65</sup> Ibidem.

<sup>66</sup> Tomislav ĐURIĆ, »Zašto šute lepoglavska zvona«, 1-5, *Varaždinske vijesti*, br. 25-29, 3. srpnja 1971. – 31. srpnja 1971.

<sup>67</sup> Ibidem.

<sup>68</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1411, 5. veljače 1972., str. 1.



koja je preko SSRN-a kao osnivača i nakladnika nadzirala »idejnu čistoću« uredivačke politike novina praktički sve do 1990. godine.<sup>69</sup>

### VARAŽDINSKE VIJESTI – NADZOR »IDEJNE ČISTOĆE«

»Idejna čistoća« tako se mogla iščitati u članku objavljenom u br. 1412, u kojem se spominje reorganizacija rada u *Varaždinskim vijestima*. Osim što je naglašena osobna odgovornost svakog novinara za njegov rad, što podrazumijeva kolektivnu odgovornost redakcije, ističe se i kako će: »list sistematskije i svestranije informirati o radu mjesnih zajednica, društveno-političkih organizacija, skupština općina i radnih organizacija«. <sup>70</sup> Odražilo se to i na izgled novina koje su sve više počele poprimiti izgled političkog biltena (npr. o Titovom rođendanu piše se u nastavcima, a s višesatnih partijskih sastanka izvještavalo se po nekoliko stranica.)

Povodom tridesete obljetnice izlaženja *Varaždinskih vijesti* u broju 1581, koji je izašao 15. svibnja 1975. godine, objavljen je tekst »Kroz šetnju brojevima« u kojem su se tadašnji djelatnici osvrnuli na povijest *Varaždinskih vijesti*, njihove početke, djelatnike, naklade, ali i teme koje su obrađivali. Tako su istaknuli da su se bavili temama vezanima uz poljoprivredu, izvještavali su o tzv. živoj aktivnosti na kulturno-odgojnom području, gospodarstvu, pisali su o brojnim primjerima zalaganja na obnovi i izgradnji zemlje, izvanrednim rezultatima koji su postizali radnici tekstilne industrije »Varteks« i tadašnje drvoprerađivačke tvornice »Florijan Bobić«. Osnivanje radničkih savjeta, privredna dostignuća, znamenita kulturna zbivanja, visoki gosti i neobična događanja – sve to pronalazilo je tijekom trideset godina izlaženja *Varaždinskih vijesti* svoje mjesto u novinama.

Međutim, tim povodom organiziran je i okrugli stol na kojem su tadašnji rukovoditelji društveno-političkih organizacija općine i regije te nekoliko dugogodišnjih čitatelja (očito pomno izabranih) dali svoje dojmove, kritičke osvrte, prijedloge i pohvale o radu i djelovanju *Varaždinskih vijesti*. Predstavnici SKJ i SSRN istaknuli su kako žele da se u listu više piše o odgovornosti radnika komunista, o obrani zemlje, NOB-u. Jedan od prijedloga bio je i da osnova radu *Varaždinskih vijesti* bude Deseti kongres Saveza komunista Jugoslavije kao i Sedmi kongres Saveza komunista Hrvatske i Ustav, te da se programska orijentacija lista treba graditi na porukama druga Tita. Zanimljivo je istaknuti kako su predstavnici Saveza komunista i SSRN isticali kako je zbog materijalne situacije samih *Varaždinskih vijesti* nedopustivo da ona diktira »pisanje po narudžbi«, primjerice da novinari pišu onako kako to vladajući žele, kao i da djelatnici lista trebaju odbaciti sve pritiske i pojedinačne želje koje se ne baziraju na društvenom interesu. Ovakve izjave svakako nisu odgovarale stvarnosti već su bile deklarativne prirode. Moglo bi se reći da jesu jedna vrsta »laži« jer se smatralo da je u »društvenom interesu« ono što odgovara vladajućim strukturama Saveza komunista. S druge pak strane, čitatelji su uputili kritiku da se prevelika pažnja posvećuje pojedinim poduzećima, kao i pojedinim dijelovima društvenog života. Ujedno, njihovi su prijedlozi išli prema tome da se otvore rubrike radnih ljudi, zatim one u kojima bi se isticala dostignuća na planu odgoja, adekvatnija popularizacija žena kao proizvođača, društveno-političkih radnika i njihov život u obitelji. Čitatelji su tražili angažirano novinarstvo, analitički pristup temama, ali i veću angažiranost u povezivanju informativnih sredstava u drugim institucijama, organizacijama udruženog rada (npr. »Varteks« je imao svoje novine, »Florijan Bobić« svoje itd.).<sup>71</sup> Sve u svemu moglo bi se reći da je »okrugli stol« bio svojevrsna predstava s pomno izabranim akterima i izjavama.

Slijedeći takvo »partijsko« usmjerenje list je tijekom sedamdesetih na naslovnim stranicama pisao o Josipu Brozu Titu, NOB-u, radničkim savjetima i slično. Budući da takve novine ne bi mogle opstati na tržištu, uvele su se pojedine stranice na kojima su plaćeni prilozi iz poduzeća kao što su »Florijan Bobić«, MIV, VaMa. Usprkos svemu tome financijske prilike u lokalnim novinama 70-tih godina bile su daleko od poželjnih te je složena materijalna situacija lokalnih tjednika bila česta tema rasprava. Tako

<sup>69</sup> M. LONČARIĆ, E. FIŠER, *Novinstvo Varaždina*, str. 28.

<sup>70</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1412, 12. veljače 1972., str. 5.

<sup>71</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1581, 15. svibnja 1975., str. 10-11.

se u Varaždinu održala Glavna skupština Organizacije lokalnih sredstava informiranja na području SR Hrvatske koja je okupila na stotine novinara. Kako stoji u članku: »Umjesto da se bave stručnim i ideološko-političkim obrazovanjem novinarskih kadrova, da se raspravlja o poboljšanju kvalitete lista, o tome kako će proučenim i angažiranim sadržajem list postati potreba radničke klase, radni ljudi u novinskim poduzećima rješavaju svoje materijalne probleme«. <sup>72</sup> Novinari su tako iznosili niz svojih problema s kojima su se susretali u svakodnevnom radu, od toga da su primorani sklapati ugovore, do toga da su prisiljeni na različite sitne dotacije, subvencije, pomoći, kako ne bi postali teret društva i kako bi mogli uopće preživjeti. Svjesni kako oni sami ne mogu riješiti taj problem, istaknuli su da je potrebno uključivanje šire društvene zajednice, donošenje novog Zakona o novinarstvu i slično.

### VARAŽDINSKE VIJESTI OSAMDESETIH GODINA 20. STOLJEĆA

Kao i krajem 70-tih, tako i početkom 80-tih *Varaždinske vijesti* i dalje na prvim stranicama prate rad SKJ, kao i aktivnosti SUBNOR-a (Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata), a nije zaboravljeno ni praćenje godišnjica poput stvaranja socijalističke Jugoslavije kojemu se posvećuje posebni podlistak. Također, sve su se više intenzivirali tekstovi o Josipu Brozu Titu, i to neposredno pred njegovu smrt 1980. godine. Što je njegov kraj bio izgledniji, to su novine sve više sadržavale napise o njemu. Broj koji je izašao 24. travnja 1980. godine, netom prije nego je Tito umro, umjesto da je tiskan u uobičajenoj narančasto-crnoj boji, tiskan je u crvenoj i crnoj kako bi se na crvenoj podlozi naslovnice velikim slovima moglo ispisati ime Tito. <sup>73</sup> (Slika 5) Ujedno, tekstovi su sadržavali pretežno dijelove govora koje je Tito upućivao »radnom narodu«. Kao i sve novine u tadašnjoj državi, i *Varaždinske vijesti* u idućem broju prenijele su vijest da je umro Josip Broz Tito. Uz naslovnicu koju se sastojala samo od fotografije Tita cijeli taj broj sadržavao je tekstove vezane pretežno uz posjet Josipa Broza Tita Varaždinu i sjeverozapadnoj Hrvatskoj. <sup>74</sup>

Godine 1985. godine obilježeno je četrdeset godina izlaženja *Varaždinskih vijesti*. Bio je to ponovno povod anketiranu najvjernijih čitatelja *Varaždinskih vijesti* koji su između ostalog isticali kako su *Varaždinske vijesti*, popularnije zvane i »Varaždinec«, njihov list, novina uspomena, svojevrstan udžbenik, a od rubrika su čitali doslovno sve, od politike, gospodarstva, sportskih događanja, kulture, malih oglasa i drugo. Ponovno bi se moglo reći da su čitatelji pomno izabrani za tzv. prigodničarsku anketu kojom se želi potvrditi značaj lista, a ne saznati njegov pravi utjecaj.

Zahvaljujući svojevrstnoj statistici Tonija Lesingera, u tom slavljeničkom broju napravio se kratki rezime na koliko stranica su *Varaždinske vijesti* do tada izlazile, kako im se mijenjala cijena, te kako je rasla naklada, kao i broj pretplatnika. Tako je primjerice istaknuo kako je 1963. godine, kada je po prvi puta i zabilježena naklada novina, broj prodanih primjeraka iznosio u prosjeku 8.500 po broju, 1971. – jedanaest tisuća, a 1985. godine naklada se popela na oko 16.500 primjeraka. Usporedno s godinama izlaženja, rastao je i broj pretplatnika te je s početnih 200 narastao na 12.800. Zanimljiva je bila i računica koju su iznijeli u tom broju: tako je u izdanih 2104 broja tiskano oko 21 milijun i 500 tisuća primjeraka *Varaždinskih vijesti*, i to na više od 250 milijuna stranica za što je utrošeno oko 1800 tona papira, a to je ravno kompoziciji vlaka od 180 vagona. <sup>75</sup>

Također, tadašnji direktor *Varaždinskih vijesti* Slavko Labaš istaknuo je u tom broju kako list u budućnosti treba težiti sadržajnom i grafičkom unapređenju te da i dalje ostane angažirani list, analitičniji i kritičniji, ali i afirmativniji nego dosad. Naglasio je kako treba težiti i da *Varaždinske vijesti* dolaze u sve veći broj domaćinstava, te da se u narednom srednjoročnom razdoblju s blizu 17.000 tiskanih primjeraka naklada popne na 20.000, kako bi se kroz dugoročnije razdoblje po primjerak *Varaždinskih vijesti* našao u svim domaćinstvima općine Varaždin.

<sup>72</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1589, 10. srpnja 1975., str. 1.

<sup>73</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1839/40., 24. travnja 1980., str. 1.

<sup>74</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 1841., 8. svibnja 1980.

<sup>75</sup> *Varaždinske vijesti*, br. 2104, 16. svibnja 1985, str. 8.

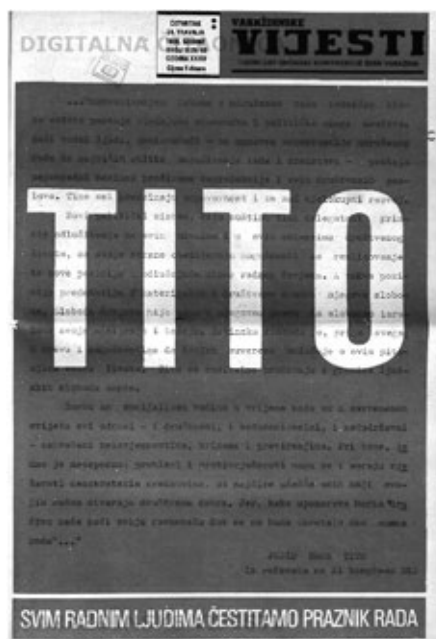
U takvim ambicioznim planovima direktor Labaš istaknuo je kako mjesto treba dobiti i ideja o stvaranju uvjeta da *Varaždinske vijesti* počnu izlaziti češće, dva do tri puta tjedno, a eventualno krajem stoljeća i dnevno. List bi trebao biti »komunikator među građanima i radnim ljudima«, a njegov sadržaj bi trebao biti primjeren za svaku mjesnu zajednicu, radnu sredinu, svako selo. Razgovarati s ljudima prenositi njihove poruke, mišljenja i probleme čime bi se doprinijelo ukupnom humanijem radu i životu u cjelini – bila je svojevrsna vrlo optimistična i ambiciozna vizija tadašnjeg direktora Labaša.<sup>76</sup>

Kakva je bila financijska situacija *Varaždinskih vijesti* osamdesetih godina 20. stoljeća vidljivo je iz teksta »Programska orijentacija na javnu raspravu« kojem je potpisnik također direktor *Varaždinskih vijesti* Slavko Labaš. On navodi kako su *Varaždinske vijesti* polugodište završile bez gubitka, ali samo zahvaljujući izvanrednim sredstvima SIZ-a javnog informiranja. Također je naveo kako sve veći troškovi poslovanja, posebno tiskanja novina, odnosno papira, usporavaju realizaciju programa razvoja »Varaždina« te je pozvao da se razmotri ta problematika i pronađe povoljno rješenje. Za ilustraciju je naveo kako su ukupni troškovi izdavanja jednog primjerka novina u prvom polugodištu te godine iznosili tadašnjih 57 dinara, a list se od travnja prodavao za 30 dinara. No, kao pozitivnu stvar u svemu ovome istaknuli su rast naklade.<sup>77</sup>

Financije su bile i jedna od tema posebnog priloga »Programsko-razvojna orijentacija i koncepcija lista *Varaždinskih vijesti* za razdoblje od 1986. do 1990.« koji je u sklopu lista izašao 26. rujna 1985. godine. Tamo se navodi kako prihodi iz Samoupravne interesne zajednice javnog informiranja predstavljaju oko 30 posto ukupnog proračuna. Također navodi se i kako su troškovi tiskanja u 1984. godini prosječno iznosili 17,25 dinara, a 1985. godine 31 dinar, odnosno 73,3 posto više. Osim o financijskom poslovanju, u prilogu je bilo riječi i o uređivačkoj koncepciji. I dok su s jedne strane navodili kako će naglasak dati razvoju informiranja u samoupravljanju, polazeći od dokumenata SKJ i SKH, s druge strane su isticali kako će u listu njegovati istinitu, pravodobnu i razumljivu informaciju, što u ono vrijeme još nije išlo ruku pod ruku.<sup>78</sup>

## ZAKLJUČAK

*Varaždinske vijesti* primjer su lokalnog lista koji je desetljećima nakon 1945. prilagođavajući se promjenljivim uvjetima izlaženja do danas opstao na medijskom tržištu. Varaždin je, kao gradsko središte s dugom tradicijom razvoja tiska, bio relativno pogodna sredina za razvoj novina, no politička i ekonomska situacija postavljala je značajna ograničenja. Promatrajući povijest *Varaždinskih vijesti* prepoznamo u njoj sve osnovne faze razvoja medija, pogotovo onih lokalnih, u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata. Za pojavu lista, pa i desetljeća izlaženja presudna je bila politika Komunističke partije prema medijima uz sve probleme koje je ta politika stvarala za rad novinara, ali i uz jednu relativnu stabilnost izlaženja koje nije bilo uvjetovano financijskim uspjehom lista (koji je u mnogim trenucima očito bio upitan), već političkom odlukom.



Slika 5: Naslovna stranica *Varždinskih vijesti* - broj prije smrti druga Tita

Izvor: <https://library.foi.hr/novine/broj1.aspx?v=0&z=563&C=3&godina=1980&broj=000016&F=&H=&vrsta=&grupa=&lang=&stranica=001>, pristupano lipanj 2015.

<sup>76</sup> Ibidem, str. 11.

<sup>77</sup> *Varždinske vijesti*, br. 2121, 12. rujna 1985., str. 1.

<sup>78</sup> *Varždinske vijesti*, br. 2123., 26. rujna 1985., str. 12

Cjelokupni razvoj novinstva u socijalističkom razdoblju hrvatske povijesti mora biti sagledavan u kontekstu prvenstveno političkih, ali i društvenih uvjeta koje je obilježila vladavina komunističkog režima i njegova politika. Ipak, valja imati na umu da razdoblje od 1945. do 1990. ne smijemo promatrati kao jedinstveno i nepromjenjivo. U mnogim aspektima zemlja i društvo prolazila je uz značajne promjene, a politička linija Partije prema medijima isto se mijenjala. Sudbina *Varaždinskih vijesti* kao u ogledalu odražava povijest hrvatskih medija i vrlo je dobra ilustracija procesa koji su imali širi karakter.

## LITERATURA

### Arhivski fondovi

1. Hrvatski državni arhiv: HR HDA 1220, CK SKJ, Serija: Agitprop.
2. Arhiv Jugoslavije: AJ, 142, SSRNJ.

### Novinska građa

1. Varaždinske vijesti: <https://library.foi.hr/novine/default.aspx?C=3>

### Tiskani izvori i literatura

1. ĐURIĆ, Tomislav, Zašto su šutjela lepoglavska zvona: Hrvatsko proljeće u Varaždinu i Čakovcu 1971.: svjedočenja članci dokumenti; Samobor: Meridijani, 2004.
2. GOLOB, Antun, Novinstvo Varaždina (1862-1962), Varaždinski zbornik, JAZU i Skupština općine Varaždin, Varaždin, 1983., str. 537-579.
3. LONČARIĆ, Magdalena, FIŠER, Ernest, Novinstvo Varaždina: Uz 50. obljetnicu izlaženja »Varaždinskih vijesti«, Varaždin, 1995.
4. LONČARIĆ, Magdalena, Tiskarstvo u Varaždinu 1586-1946, Gradski muzej Varaždin, Varaždin 2007.
5. MATKOVIĆ, Hrvoje, Povijest Jugoslavije (1918-1991), Naklada Pavičić, Zagreb, 2003.
6. NAJBAR-AGIČIĆ, Magdalena, Agitprop među novinarima. Agitprop među novinarima. Uspostava komunističke vlasti i nadzor nad medijima, u: Stvaranje socijalističkog čovjeka, ur. Duda I., Srednja Europa, Zagreb-Pula, 2017, str. 177-200.
7. NAJBAR-AGIČIĆ, Magdalena, Kultura, znanost, ideologija. Prilozi istraživanju politike komunističkih vlasti u Hrvatskoj od 1945. do 1960. na polju kulture i znanosti, Matica Hrvatska, Zagreb 2013.
8. NOVAK, Božidar, Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2005.
9. SOKOLOVIĆ, Srđan, Lokalna štampa u Jugoslaviji, Novinarstvo, god. II (1966), br. 4, str. 63-75.
10. SPEHNJAK, Katarina, Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske, Hrvatski institut za povijest: Dom i svijet, Zagreb, 2002.
11. Zapisnici Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske, prir. Branislava Vojnović, sv. 1, Hrvatski državni arhiv, Zagreb 2005.

## SUMMARY

The article depicts history of the weekly journal »Varaždin news« first published in 1945, and afterwards published, with small abruptions, until the present day. The paper analyses the history of the journal until the end of the socialist period in 1990. The article describes history of the journal, placing it in the wider context about the history of the Croatian media of the respective period and observing the circumstances of its publishing. The paper also depicts the position of the local media in the political and social system of the socialist Yugoslavia and Croatia. It observes the prominent role of the state, i.e. party policy toward the local press, with emphasis on the situation right after the war ended, i.e. in the period when Agitprop was active, taking into consideration some other significant periods of the Croatian Spring. It is a specific area in the history of Croatian journalism. Conditions of journalism and work of journalists were at that time related to setting up the communist regime and monopoly of the communist party in the media. This situation was directly reflected in local and regional media. However, the period between 1945 to 1990 was not unique, and the level of journalism freedom, even the mere comprehension of media in society, was at that time subject to changes, which can also be observed on the example of »Varaždin news«.